

effectiveness of legal regulation as its general objective. Still further researches and improvements of the outlined methodological problems have to be conducted in the future in order to suffice needs for applicable legal regulations of social relations.

Keywords: *fighting of corruption, corruption prevention, method, methodology, corruption, politics, Ukraine.*

УДК 343.98

Г. Г. Галстян

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Висвітлюється історичний аспект формування, становлення та використання спеціальної техніки в правоохоронній діяльності. Підтверджується факт використання оперативно-технічних засобів, як невід'ємної складової розслідування злочинів на всьому процесі становлення та розвитку правоохоронних органів.

Ключові слова: *спеціальна техніка, криміналістична техніка, оперативно-технічні засоби, генезис, правоохоронна діяльність.*

Постановка проблеми. Започаткована багато років тому європейська інтеграція України передбачає еволюцію радянського законодавства до законодавства європейських країн. Очевидно, що реформування законодавства в сфері використання спеціальної техніки неможливе без науково-технічних досягнень сьогодення. Проблеми використання спеціальної техніки та інформації, отриманої за її допомогою, постійно виникали і стикалися на рубежі практико-нормативного використання.

Враховуючи постійний розвиток злочинів та способів їх вчинення з'явилася негайна потреба в підтримці потенціалу розвитку технічних засобів захисту населення і засобів попередження злочинів. Афоризм Й.В. фон Гете «Людина, що не знає свого минулого, не гідна свого майбутнього», до речі, описує необхідність висвітлення історичного аспекту формування, становлення та використання спеціальних технічних засобів задля повнішого та ефективнішого реформування правоохоронної системи загалом та її структурних підрозділів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Процесом дослідження історичного становлення та використання науково-технічних засобів займалися та продовжують займатися П.П. Артеменко, О.С. Бабаєв, Ю.М. Батурін, А.Д. Безруков, Р.С. Белкін, В.М. Бутузов, В.О. Волинський, В.І. Гончаренко, В.М. Колдаєв, В.О. Комаха, В.В. Крилов, Е.І. Низенко, В.С. Овчинський, Ю.Ю. Орлов, О.О. Пунда, М.О. Селіванов, І.Ф. Хараберюш, В.Ю. Щепітько та ін. Але на теперішній час генезис виникнення, становлення та використання науково-технічних засобів у правоохоронній діяльності залишається відкритим через різні підходи до розуміння спеціальної техніки та через різні ставлення до передумов виникнення тих чи інших криміналістичних та правоохоронних органів в різних країнах світу.

Метою статті є вивчення процесу виникнення і розвитку спеціально-технічних засобів в контексті розвитку правоохоронної діяльності в Україні з метою визначення необхідності використання спеціальних технічних засобів в сфері протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивна необхідність застосування технічних засобів у кримінальному провадженні, оперативно-розшуковій та адміністративній

діяльності визначена не тільки прагненням правоохоронців спростити і прискорити процес розкриття й розслідування злочинів, підвищити рівень громадської безпеки, надійність охорони об'єктів, але і властивостями останніх значно розширювати діапазон можливостей людського сприйняття [1, с. 7]. З огляду на зазначене, виникає потреба в простеженні становлення та розвитку не тільки спеціальної техніки, а й криміналістичної техніки, як галузі юридичної науки, яка є прагматичною останньої.

Вже в 1576 р. у Франції була започаткована корпорація експертів, члени якої виконували експертизи документів. У 1888р. у м. Лейпцігу була опублікована робота Ф. Шольца «Почерк та його характерні особливості». Наукова цінність цієї та подібних публікацій невисока, але в той час вони мали важливе практичне значення. Однією із практичних проблем того часу було створення технічних засобів, які б дали змогу швидко і точно реєструвати й встановлювати злочинців за зовнішністю і фактом притягнення їх в минулому до відповідальності [2, с. 28].

Спеціальними технічними засобами поліцейські органи спочатку не володіли. Вони використовували прийоми візуального опису злочинців [3, с. 29].

Перший науково-обґрунтований спосіб криміналістичної реєстрації злочинців з використанням спеціалізованих технічних засобів був розроблений А. Бертильйоном - антропометричний метод ідентифікації і реєстрації (метод вимірювання і фіксації анатомічних ознак та особливостей засудженого). У його основу були покладені наукові методи антропології і статистики з урахуванням положення, що розміри тіла людини і їхнє співвідношення ніколи повністю не співпадають з розмірами тіла іншого. Прискорюючи та вдосконалюючи цей трудомісткий процес, А. Бертильйон модернізував відомі на той час вимірювальні інструменти (лінійку, циркуль) прилаштувавши їх на різноманітні пристрої для вимірювання росту, ступні ноги, голови, довжини руки тощо[4].

В кінці XVII століття (1687 р.) італієць Мальпігія підготував науковий трактат про папілярні узорі долоней рук і пальців, де відзначалась їхня унікальність, неповторність і зв'язок з долею людини. Пізніше Альбінус (1764 р.) і Туркіньє (1823 р.) вже з позиції біології розглядали особливості папілярних узорів і зробили спробу їхньої класифікації, однак, знову ж таки, без чітко визначеної мети їх використання у протидії злочинності. І лише в середині XIX ст. В. Гершель (1853 р.) зміг «вловити» співвідношення практичної потреби (в умовах росту і якісної зміни злочинності) і науково-технічних можливостей використання відбитків пальців у боротьбі із злочинністю. Причому це був результат не цільових досліджень, а лише практики і деяких знань про «незвичайні» властивості папілярних узорів [5].

Виникнувши в XIX-XX ст., криміналістика створила галузь знань про «кримінальну техніку», «наукову техніку розкриття злочинів». Вперше про криміналістику як систему спеціальних знань згадав Ганс Гросс в 1892 році у фундаментальній праці «Керівництво для судових слідчих як система криміналістики».

Виникнення криміналістики як самостійної галузі наукового знання пов'язано з поняттям криміналістичної техніки (у той час вона називалась «кримінальною» або «поліцейською») [6].

Перше визначення поняття «криміналістична техніка» сформулював у 1959 р. А.І. Вінберг, а саме як: «... сукупність науково-технічних прийомів і засобів, які застосовуються під час розслідування злочинів для виявлення, зберігання, фіксації, вилучення та дослідження різноманітних судових доказів» [7]. При цьому головним недоліком вказаного поняття є його надмірність, спроба включити у вказане поняття всі підгалузі які вона народжує.

Запроваджене в теорію і практику криміналістики поняття «спеціальних технічних засобів» переслідувало завдання виділення в цьому розділі системи «спеціальних технічних засобів», котра б більш правильно відображала сукупність технічних засобів виявлення, фіксації, діагностики, ідентифікації слідів злочинної діяльності та іншої інформації з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів [8].

В цьому контексті ми погоджуємося з Н.А. Селівановим, який зазначив, що знання потреб практики і технічних можливостей дозволяє чітко визначити завдання наукових досліджень і правильно вибрати шляхи їх вирішення [9].

В.І. Гончаренко в своїй праці «Науково-технічні засоби у слідчій практиці» підкреслює, що прогрес криміналістики в залежності від використання досягнень природних і технічних наук майже повністю визначався розвитком криміналістичної техніки [10, с. 7].

Поява та впровадження у практику протидії злочинності технічних засобів для розкриття й розслідування злочинів були пов'язані зі структурно-функціональною перебудовою правоохоронної системи держави, яка відбулась у 1860 році. Основним завданням модернізації утвореної системи поліцейських і судових органів було розмежування слідства та дізнання. Розв'язання цього завдання відбувалося паралельно за двома напрямками: по-перше, це структурна перебудова правоохоронної системи; по-друге - впровадження в практику розкриття та розслідування злочинів спеціально розроблених сучасних науково обґрунтованих технічних засобів і методів (антропометрії, дактилоскопії, фотографії) [11, с. 16-21].

В Україні криміналістична техніка почала формуватися вже на початку ХХ ст., коли були створені перші у світі багатoproфільні судово-експертні установи у містах Києві та Одесі, які спочатку називалися Кабінети науково-судової експертизи (КНСЕ).

Саме на межі ХІХ та ХХ століть розроблялись теоретичні засади використання спеціальної техніки в діяльності правоохоронних органів, які набули практичного застосування і в розшуковій роботі. Г.І. Лебедев писав, що успішну боротьбу із сучасними злочинцями може вести та поліція, яка має новішу техніку, прикладні знання та вміло ними користується [12, с. 103].

Історичний досвід міліції переконує, що застосування в її діяльності науково-технічних засобів поступово набувало важливого практичного значення. Так, у 1918 році за окремим наказом кримінально-розшукову міліцію було оснащено засобами дактилоскопії та фотографії, що сприяло підвищенню ефективності протидії злочинності. 15 лютого 1919 року Колегія НКВС прийняла рішення про організацію Кабінету судової експертизи, який почав діяти з 1 березня 1919 року [13, с. 29].

Враховуючи історичний аспект упровадження техніки в роботу органів внутрішніх справ, варто відзначити, що в березні 1922 року на Всеросійському з'їзді керівників губернських і обласних відділів та підвідділів карного розшуку було вказано, що одним із найважливіших методів їхньої роботи під час розслідування та попередження злочинів слід вважати її наукову організацію. Після з'їзду в травні цього ж року в центральному апараті був створений науково-технічний відділ Управління карного розшуку, який розв'язував завдання розроблення та організації застосування науково-технічних засобів [14, с. 11]. До Великої Вітчизняної війни науково-технічні апарати структурно входили до складу оперативних відділів НКВС СРСР і в основному обслуговували інтереси оперативно-розшукової діяльності. І хоча наприкінці 40-х – на початку 50-х років науково-технічні відділи відокремилися в самостійну службу, але в їх обов'язки входило технічне забезпечення оперативно-розшукової діяльності.

В постанові ЦК КПКР і Ради Міністрів СРСР від 10 грудня 1965 року «Про заходи щодо поліпшення роботи слідчого апарату органів прокуратури і охорони громадського порядку» наголошується на необхідності підвищення рівня технічної оснащеності слідчого апарату, впровадження в практику наукових методів розслідування.

При цьому, в радянському кримінально-процесуальному законодавстві була відсутня норма, що була б присвячена застосуванню науково-технічних засобів і методів розслідування злочинів. В нормах закону (наприклад ч.1 ст. 84 КПК РРФСР, ст. 85 КПК УРСР) засоби, як такі, не згадуються, а законодавець оперує поняттями процесів застосування науково-технічних засобів, але йому (законодавцю) байдуже, які технічні засоби будуть використовуватися в слідчій практиці.

В свою чергу Н.А. Селіванов наголошує, що допустимість застосування певних технічних засобів розслідування залежить від наукової спроможності цих засобів і визначається можливістю забезпечити точність результатів їх застосування [15, с. 9].

За оцінкою Р.С. Белкіна, кінець XIX і початок XX століть ознаменувалися проривом у формуванні дійсно наукових засобів і методів боротьби зі злочинністю, істотно змінених до того часу і кількісно, і якісно [16, с. 8]. Тільки у результаті становлення науки криміналістики стало можливим формування тактичних та методичних основ проведення негласної роботи. Про це також свідчить аналіз наукових праць з криміналістики 20-х - 30-х років XX ст. де зазначено, що наукові основи ОРД - це положення криміналістики, що складають теоретичну основу як гласних, так і негласних дій органів дізнання та розшуку [17, с. 59].

О.С. Бабаєв підкреслює, що в останні роки інтенсивно розроблюються усі розділи теорії оперативно-розшукової діяльності, в тому числі і оперативна техніка. Закладений багатьма вченими фундамент теорії ОРД та обґрунтована необхідність самостійного предмета цієї теорії, який відрізняється від предмета криміналістики, хоча і тісно пов'язаний з останнім. Предметом теорії оперативно-розшукової діяльності є група специфічних об'єктивних закономірностей, які визначають зміст та шляхи здійснення цієї форми протидії злочинності, що розкривається як система пошукових заходів, які здійснюються переважно спеціальними засобами та методами з метою попередження та розкриття злочинів та розшуку злочинців, що переховуються. Надане загальне визначення предмету оперативно-розшукової діяльності виходить за рамки криміналістики, предметом якої є дослідження інших закономірностей об'єктивної дійсності. І це дає право визначати ОРД як самостійну галузь науки [18, с. 66]. Ми бачимо становлення процесу виділення спеціальної техніки, яка використовується в ОРД, в окремий розділ її теорії.

Такої ж думки додержуються К.К. Горяінов, В.С. Овчинський, Г.К. Сінілов, О.Ю Шумилов. Вони наголошують, що теорія ОРД склалася як самостійна галузь знань у результаті диференціації системи наук кримінального циклу. Отримавши свій розвиток у рамках криміналістики, теорія оперативно-розшукової діяльності почала формувати специфічну систему знань, а саме: вивчати таємні дії злочинців, типові ознаки латентних злочинів, найбільш ефективні (переважно негласні) сили, засоби та методи, які застосовують оперативно-розшукові органи для своєчасного виявлення злочинів, їх попередження та розкриття, забезпечення невідворотності відповідальності винних за їх вчинення [19, с. 30].

В історичному плані важливу роль щодо формування структури засобів спеціальної техніки відіграють засоби захисту особового складу правоохоронних органів – спеціальні засоби. Повний перелік спеціальних засобів, а також правил їх застосування, встановлені постановою Ради Міністрів УРСР №49 від 27.02.91 р., якою

затверджені Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку в Україні.

Наказом МВС України від 30.03.91 №118 було визначено порядок застосування спеціальних засобів під час охорони громадського порядку, який встановлено вищевказаною постановою.

Певною межею у питанні еволюції законодавства щодо використання засобів спеціальної техніки в Україні можна назвати наказ МВС «Про стан нормотворчої діяльності МВС України» 1992 року № 404, що скасував дію певної кількості нормативних актів МВС СРСР, деякі з яких мали універсальний характер (багато із теперішніх відомчих наказів не вирішують окремі проблемні питання сьогодення). Наприклад, припинив дію універсальний для того часу таємний наказ МВС 1979 року, яким була затверджена Інструкцію про застосування оперативно-технічних засобів в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ. При цьому були втрачені існуючі на той час чітко регламентовані зв'язки між службами та підрозділами з питань використання спеціальних технічних засобів (СТЗ) в боротьбі зі злочинністю, а це, в свою чергу, неминуче створювало (як і зараз створює) певні проблеми при вивченні в системі навчальних закладів МВС України відповідних дисциплін. Необхідно підкреслити, що з п'ятнадцяти тем, які вивчаються в вищих навчальних закладах МВС, понад 70% мають гриф «таємно» і усі вони пов'язані з використанням спеціальних технічних засобів переважно у сфері ОРД [20, с. 19].

Певним етапом в удосконаленні організації використання технічних засобів було введення в дію 18 лютого 1992 року Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», який надав право підрозділам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, знімати інформацію з каналів зв'язку, застосовувати інші технічні засоби отримання інформації, контролювати шляхом відбору за окремими ознаками телеграфно-поштової відправлення та можливість використовувати отриманні результати в кримінальному процесі [21, ст.ст. 8, 10]. На думку Ю.В. Єднрала та М.В. Кобеця, в цьому наказі не знайшло відображення такого напрямку застосування можливостей спеціальних технічних засобів, який особливо ефективний в плані отримання науково обґрунтованих конкретних результатів, які мають важливе значення в боротьбі зі злочинністю - оперативне дактилоскопіювання.

Законодавчі положення значно розширили можливості працівників правоохоронних органів з використання технічних засобів у протидії злочинності, особливо - з її організованими формами. Великим кроком уперед стало прийняття Верховною Радою України 30 червня 1993 року Закону «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». В ст. 15 «Використання спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю» цього Закону чільне місце відведено застосуванню оперативно-технічних засобів. Крім того, у п. 3 вказаної статті говориться, що фактичні дані, одержані із застосуванням технічних засобів, можуть бути використані як докази в судочинстві [22, с. 22].

На час становлення незалежної української держави лише Служба безпеки України, як правонаступник Комітету державної безпеки СРСР, здійснювала заходи в сфері оперативно-технічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Важливим організаційним заходом стало створення 20 жовтня 1993 року в системі органів внутрішніх справ України оперативно-технічних підрозділів як ефективного засобу у протидії злочинності. Заснування цих підрозділів знайшло нормативне закріплення у відповідному наказі МВС України «Про створення оперативно-технічних підрозділів у системі МВС України», які увійшли до блоку кримінальної міліції. До системи оперативно-технічних підрозділів увійшли Оперативно-технічне управління

МВС України та оперативно-технічні підрозділи ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, УМВС України в областях та в м. Севастополі.

Соціально-економічний стан в суспільстві на початку ХХІ ст. опосередковано чи прямо сприяв розповсюдженню різних видів та форм злочинної діяльності. Спостерігається масштабне розповсюдження кваліфікованих видів злочинів із використанням найсучасніших технічних засобів [23, с. 5]. Як результат, 10 серпня 2002 року Оперативно-технічне управління МВС України набуває статусу Департаменту. Запроваджена нова структура оперативно-технічних підрозділів та підвищено їх статус і в регіонах. А 6 квітня 2007 року Департамент оперативно-технічних заходів (ДОТЗ) при МВС України реорганізовано в Департамент оперативно-технічних заходів центрального апарату МВС України. На зазначені підрозділи покладені завдання щодо організації та проведення оперативно-технічних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій за завданнями оперативних підрозділів ОВС, інших центральних органів виконавчої влади, взаємодії з операторами та провайдерами телекомунікацій, інформаційно-довідковими службами, структурними підрозділами ОВС та іншими правоохоронними органами.

На сучасному етапі оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України зусилля ДОТЗ МВС України у взаємодії з іншими оперативними підрозділами Міністерства внутрішніх справ зосереджено на підвищенні ефективності використання спеціальної техніки у протидії злочинності, дотриманні законності проведення оперативно-технічних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, недопущенні обмеження прав людини. За десять останніх років середня ефективність використання оперативно-технічних заходів по Україні складає близько 40%, а по Донецькій області – більш 50% [24, с. 207].

Висновки. Історія виникнення, становлення та розвитку спеціальних технічних засобів показує на їх необхідність для протидії злочинності в нашому суспільстві і наглядно демонструє - чим більш розвинене суспільство, тим більша потреба в сучасних засобах спеціальної техніки. Тільки з визначенням та вивченням всього путі «народження та життя» спеціальних технічних засобів ми зможемо знайти ефективніші шляхи їх модернізації та налаштування на європейський правовий простір.

Список використаної літератури:

1. Хараберюш І. Ф. Протидія злочинності засобами спеціальної техніки: концептуальний підхід : моногр. / І.Ф. Хараберюш. – Донецьк : Вид-во „Ноулідж”, 2011. – 362 с. ; Kharaberiush I. F. Protydiia zlochynnosti zasobamy spetsialnoi tekhniky: kontseptualnyi pidkhid : monohr. / I.F. Kharaberiush. – Donetsk : Vyd-vo „Noulidzh”, 2011. – 362 s.
2. Селиванов Н. А. Научно-технические средства расследования преступлений : (Правовые, методологические основы применения, современное состояние и перспективы развития) : автореф. дисс. на ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Николай Алексеевич. Селиванов; Всесоюз. ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. – Москва, 1965. - 55 с. ; Selivanov N. A. Nauchno-tekhnicheskie sredstva rassledovaniya prestupleniy : (Pravovye, metodologicheskie osnovy primeneniya, sovremennoe sostoyanie i perspektivy razvitiya) : avtoref. diss. na ... dokt. jurid. nauk : spets. 12.00.09 / Nikolay Alekseevich. Selivanov; Vsesoyuz. in-t po izucheniyu prichin i razrabotke mer preduprezhdeniya prestupnosti. – Moskva, 1965. - 55 s.
3. Волынский В. А. Техничко-криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений: проблемы и пути их решения / В. А. Волынский // Материалы совещания-семинара преподавателей криминалистики. Криминалистика: наука-техника-право-специалист. – М.: ЮИ МВД РФ, 1994. – С. 28-32; Волынский

В. А. Криминалистика: наука - техника - право - специалист // Проблемы криминалистики и методики ее преподавания (тезисы выступлений участников совещания-семинара преподавателей криминалистики. Пермь, 14 - 15 июня 1994 г.). М.: ЮИ МВД России, 1994. – С. 28-32; Volynskiy V. A. Tekhniko-kriminalisticheskoe obespechenie raskrytiya i rassledovaniya prestupleniy: problemy i puti ikh resheniya / V. A. Volynskiy // Materialy soveshchaniya-seminara prepodavateley kriminalistiki. Kriminalistika: nauka-tekhnika-pravo-spetsialist. – М.: YuI MVD RF, 1994. – S. 28-32.

4. Токарев В. В. Основные недостатки использования научно-технических средств в процессе раскрытия преступлений и пути их устранения / В. В.Токарев, С. С.Панкратов, Ю. З.Худяков // Вопросы теории криминалистики и экспертно-криминалистические проблемы : сб. науч. тр. – Москва : ВНИИ МВД СССР, 1987. – С. 21-28 ; Tokarev V. V. Osnovnyye nedostatki ispolzovaniya nauchno-tekhnicheskikh sredstv v protsesse raskrytiya prestupleniy i puti ikh ustraneniya / V. V.Tokarev, S. S.Pankratov, Yu. Z.Khudyakov // Voprosy teorii kriminalistiki i ekspertno-kriminalisticheskie problemy : sb. nauch. tr. – Moskva : VNI MVD SSSR, 1987. – S. 21-28

5. Хефлинг Х. Шерлок Холмс в наши дни. Юридическая литература / Х. Хефлинг. – Москва : Юридическая литература, 1991. – 240 с. ; Khefling Kh. Sherlock Kholms v nashi dni. Yuridicheskaya literatura / Kh. Khefling. – Moskva : Yuridicheskaya literatura, 1991. – 240 s.

6. Кузьмічов В. С. Криміналістика : навч. посіб. / В. С. Кузьмічов, Г. І. Прокопенко; за заг. ред. В. Г. Гончаренко, Є. М. Моїсеєва. – Київ : Юрінком Інтер, 2001. – 368 с. ; Kuzmichov V. S. Kryminalistyka : navch. posib. / V. S. Kuzmichov, H. I. Prokopenko; za zah. red. V. H. Honcharenko, Ye. M. Moiseieva. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2001. – 368 s.

7. Винберг А. И. Предмет, задачи и система советской криминалистики / А. И. Винберг. – Москва : Госюриздат, 1959. – 176 с. ; Vinberg A. I. Predmet, zadachi i sistema sovetskoj kriminalistiki / A. I. Vinberg. – Moskva : Gosyurizdat, 1959. – 176 s.

8. Пунда О. О. Використання даних, одержаних в результаті застосування науково технічних засобів, для доказування в кримінальному процесі : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Олександр Олегович Пунда; Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2001. - 55 с. ; Punda O. O. Vykorystannia danykh, oderzhanykh v rezultati zastosuvannia naukovo tekhnichnykh zasobiv, dlia dokazuvannia v kryminalnomu protsesi : avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 / Oleksandr Olehovych Punda; Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. – Kyiv, 2001. - 55 s.

9. Селіванов Н. А. Про методологію криміналістичної техніки / Н. А. Селіванов // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1969. – Вып. 6. – С. 65 ; Selivanov N. A. Pro metodolohiiu kryminalistychnoi tekhniky / N. A. Selivanov // Krymynalystyka y sudebnaia ekspertyza. – 1969. – Вып. 6. – S. 65.

10. Гончаренко В. І. Научно-технические средства в следственной практике / В. І. Гончаренко. – Киев : Вища шк., 1984. – 149 с. ; Goncharenko V. I. Nauchng-tekhnicheskie sredstva v sledstvennoy praktike / V. I. Goncharenko. – Kiev : Vishcha shk., 1984. – 149 s.

11. Колдаев В. М. Из истории практической криминалистики в России: применение научных методов работы в розыске и расследовании преступлений: факты, документы, комментарии / В. М. Колдаев. – Москва : ЛекЭст, 2005. – 376 с. ; Koldaev V. M. Iz istorii prakticheskoy kriminalistiki v Rossii: primenenie nauchnykh metodov raboty v rozyске i rassledovanii prestupleniy: fakty, dokumenty, komentarii / V. M. Koldaev. – Moskva : LekEst, 2005. – 376 s

12. Волинский В. А. Криминалистическая техника: наука-техника-общество-человек : моногр. / В. А. Волинский. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 311 с. ; Volynskiy V. A. Kriminalisticheskaya tekhnika: nauka-tekhnika-obshchestvo-chelovek : monogr. / V. A. Volynskiy. – Moskva : YuNITI-DANA, 2000. – 311 s.

13. Лисиченко В. Становлення радянської криміналістики і судової експертизи / В. Лисиченко, І. Сабуров // Радянське право. - 1987. - № 9. – С. 27-31 ; Lysychenko V. Stanovlennia radianskoi kryminalistyky i sudovoi ekspertyzy / V. Lysychenko, I. Saburov // Radianske pravo. - 1987. - № 9. – S. 27-31.

14. Специальная техника и ее применение : учеб. пособ. / П. П. Артеменко, Б. П. Воронин, В.И. Декшне и др.; под ред. Г.С. Никитина, Е.Ф. Толмачева. – Москва : Типогр. Академии МВД СССР, 1982. – 348 с. ; Spetsialnaya tekhnika i ee primenenie : ucheb. posob. / P. P. Artemenko, B. P. Voronin, V.I. Dekshne i dr.; pod red. G.S. Nikitina, Ye.F. Tolmacheva. – Moskva : Tipogr. Akademii MVD SSSR, 1982. – 348 s.

15. Селиванов Н. А. Основания и формы применения научно-технических средств и специальных знаний при расследовании преступлений / Н. А. Селиванов // Вопросы криминалистики. – 1964. – № 12. – С. 5-26 ; Selivanov N. A. Osnovaniya i formy primeneniya nauchno-tekhnicheskikh sredstv i spetsialnykh znaniy pri rassledovanii prestupleniy / N. A. Selivanov // Voprosy kriminalistiki. – 1964. – № 12. – S. 5-26

16. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. – Москва : Изд. НОРМА, 1999. – 486 с. ; Belkin R. S. Istoriya otechestvennoy kriminalistiki / R. S. Belkin. – Moskva : Izd. NORMA, 1999. – 486 s.

17. Дубоносов Е. С. Основы оперативно-розыскной деятельности : учеб. пособ. / Е. С. Дубоносов; под ред. проф. Г. К. Синилова. – Москва : Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 350 с. ; Dubonosov Ye. S. Osnovy operativno-rozysknoy deyatelnosti : ucheb. posob. / Ye. S. Dubonosov; pod red. prof. G. K. Sinilova. – Moskva : Vysshee obrazovanie, Yurayt-Izdat, 2009. – 350 s.

18. Бабаев О. С. Концептуальные основы и тенденции развития криминалистической тактики : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Октай Самбирович Бабаев: Московская государственная юридическая академия. – Москва, 1998. – 195 с. ; Babaev O. S. Kontseptualnye osnovy i tendentsii razvitiya kriminalisticheskoy taktiki : dis. ... kand. yurid. nauk : spets. 12.00.09 / Oktay Sambirovich Babaev: Moskovskaya gosudarstvennaya yuridicheskaya akademiya. – Moskva, 1998. – 195 s.

19. Оперативно-розыскная деятельность : учеб. / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова, А. Ю. Шумилова. – Москва : ИНФРА-М, 2004. – 848 с. ; Operativno-rozysknaya deyatelnost : ucheb. / pod red. K. K. Goryainova, V. S. Ovchinskogo, G. K. Sinilova, A. Yu. Shumilova. – Moskva : INFRA-M, 2004. – 848 s.

20. Єднерал Ю. В. Деякі проблеми організації застосування спеціальної техніки в ОВС України / Ю. В. Єднерал, М. В. Кобець // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20–21 квітня 2004 р. – К.: НАВСУ, 2005. – Ч. 2. – С. 19–22 ; Yedneral Yu. V. Deiaki problemy orhanizatsii zastosuvannia spetsialnoi tekhniky v OVS Ukrainy / Yu. V. Yedneral, M. V. Kobets // Spetsialna tekhnika u pravookhoronniy diialnosti : mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 20–21 kvitnia 2004 r. – K.: NAVSU, 2005. – Ch. 2. – S. 19–22

21. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 32. - Ст. 31. ; Pro operativno-rozshukovu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18 liutoho 1992 roku № 2135-ХІІ // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2011. - № 32. - St. 31

22. Хараберюш І. Ф. Спеціальна техніка в органах внутрішніх справ. Загальна частина : навч. посіб. / І. Ф. Хараберюш. - Донецьк, 2002. - 203 с. ; Kharaberiush I. F. Spetsialna tekhnika v orhanakh vnutrishnikh sprav. Zahalna chastyna : navch. posib. / I. F. Kharaberiush. - Donetsk, 2002. - 203 с.

23. Хараберюш І. Ф. Протидія злочинності засобами спеціальної техніки: концептуальний підхід : моногр. / І. Ф. Хараберюш. – Донецьк : Вид-во „Ноулідж”, 2011. – 362 с. ; Kharaberiush I. F. Protydiia zlochynnosti zasobamy spetsialnoi tekhniky: kontseptualnyi pidkhid : monohr. / I. F. Kharaberiush. – Donetsk : Vyd-vo „Noulidzh”, 2011. – 362 s.

24. Хараберюш І. Ф. Використання спеціальної техніки щодо протидії злочинності в Україні: теоретичні, правові та організаційні аспекти : моногр. / І. Ф. Хараберюш. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 284 с. ; Kharaberiush I. F. Vykorystannia spetsialnoi tekhniky shchodo protydii zlochynnosti v Ukraini: teoretychni, pravovi ta orhanizatsiini aspekty : monohr. / I. F. Kharaberiush. – Lviv : Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2011. – 284 s.

Стаття надійшла до редакції 04.07.2017 р.

H. Halstian

THE USE OF SPECIAL EQUIPMENT IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES: HISTORICAL ASPECTS

Launched many years ago European integration of Ukraine envisages the evolution of Soviet legislation into the legislation of European countries. Obviously, the reform of the legislation in the field of the use of special technology is impossible without the scientific and technological achievements of the present. The problems of the use of special equipment and information obtained through its use have constantly arisen and encountered at the turn of the practice-normative use.

Taking into account the constant development of crimes and the ways of their commissioning, there was an immediate need to support the development of technical means of protection of the population and means of crime prevention. Aphorism JV Background Goethe «A man who does not know his past is not worthy of his future», by the way, describes the need to highlight the historical aspect of the formation and use of special technical means for a more complete and effective reform of the law-enforcement system in general and its structural subdivisions.

The history of the emergence, formation and development of special technical means shows their need for counteraction to crime in our society and clearly demonstrates - the more developed the society, the greater the need for modern means of special equipment. Only with the definition and study of the entire way of «birth and life» of special technical means will we be able to find more effective ways of their modernization and adjustment to the European legal space.

Key words: *special technology, forensic technology, operational and technical means, genesis, law enforcement, criminalistics, scientific and technical potential.*

УДК 352.07

М. О. Баймуратов

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРАХ

Стаття присвячена аналізу глобальних та локальних чинників становлення,